

ग्रामीण कृषी मौसम सेवा

भारत मौसम विभाग

प्रायोगिक ब्लॉक लेव्हल अॅग्रीमेंट अॅडव्हायझरी बुलेटिन
(आयएमडी आणि आयसीएआर चा संयुक्त उपक्रम)

हवामानावर आधारीत कृषि सल्ला

दिनांक : 21-11-2023

नागपूर(महाराष्ट्र) मध्ये हिंगणा ब्लॉक करा साठी हवामान पूर्वानुमान - वर जारी :2023-11-21 (पुढील पाच दिवसांसाठी सकाळी ८:३० वाजेपर्यंत वैध)

हवामान घटक	2023-11-22	2023-11-23	2023-11-24	2023-11-25	2023-11-26
पर्जन्यमान (मिमी)	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
कमाल तापमान (अं.से)	32.2	32.5	31.9	32.1	32.2
किमान तापमान (अं.से)	17.0	16.3	16.4	16.8	17.7
सकाळची सापेक्ष आर्द्रता (टक्के)	54	47	50	54	51
दुपारची सापेक्ष आर्द्रता (टक्के)	31	31	32	32	35
वाऱ्याचा वेग(किमी/तास)	9	7	7	8	9
वाऱ्याची दिशा(अंश)	32	63	34	62	79
मेघाच्छादन (ऑक्ट)	1	0	0	2	6

हवामान सारांश / चेतावणी:

• भारतीय हवामान विभाग, प्रादेशिक हवामान केंद्र, नागपूर च्या तालुकास्तरीय मूल्यवर्धित अंदाजानुसार, पुढील पाच दिवस दिनांक २२ ते २६, नोव्हेंबर, २०२३ दरम्यान आकाशनिर्भर ते आंशिक ढगाळ आणि हवामान कोरडे राहण्याची शक्यता वर्तविण्यात आली आहे. • विस्तारित स्वरूपाच्या अंदाज प्रणालीनुसार विदर्भामध्ये दिनांक २६ नोव्हेंबर ते ०२ डिसेंबर २०२३ दरम्यान च्या आठवड्यामध्ये पाऊस हासरासरी पेक्षा जास्त राहण्याची शक्यता वर्तविण्यात आली आहे. • विदर्भामध्ये कमाल व किमान तापमानात पुढील ४-५ दिवसामध्ये फारसा बदल होणार नाही.

कृषि सल्ला:

• कोरड्या हवामानाचा अंदाज लक्षात घेता, आंतरमशागतीची कामे, कृषी रसायनांच्या (कीटकनाशके, बुरशीनाशके इत्यादी) फवारणीची कामे तसेच उभ्या पिकामध्ये खते कामे पुढील ५ दिवस सुरु ठेवावी. • विस्तारित स्वरूपाचा पावसाचा अंदाज लक्षात घेता, परिपक्व अवस्थेतील धान व इतर पिकांची कापणी व मळणी, बाजारायोग्य फळे व भाजीपाला पिकाची काढणीतसेच कापूस वेचणीची कामे पुढील ५-६ दिवसा मध्ये करून घ्यावी. • कोरडवाहू रब्बी ज्वारी, करडई, सुर्यफुल आणि हरभरा पिकात डवरणी करून जमीन भुसभुशीत ठेवावी. • कपाशीची जातवार स्वच्छ वेचणी करून कोरड्या जागेत कापूस साठवावा.

संक्षिप्त संदेश सल्ला:

• विस्तारित स्वरूपाचा पावसाचा अंदाज लक्षात घेता, परिपक्व अवस्थेतील धान व इतर पिकांची कापणी व मळणी, बाजारायोग्य फळे व भाजीपाला पिकाची काढणी तसेच कापूस वेचणीची कामे पुढील ५-६ दिवसा मध्ये करून घ्यावी.

पिक निहाय सल्ला:

पिक	पिक निहाय सल्ला
हरभरा	• हरभरा पिकास पहिले ओलीत पेरणीनंतर ३० ते ४० दिवसांनी म्हणजेच फुलोरा अवस्थेत द्यावे.
तूर	• तूर पिकावर कव्या व फुले अवस्थेत हेलीओथिस अळीचा प्रादुर्भाव असल्यास ५ टक्के निंबोळी अर्काची फवारणी करावी. तूर पिकास फुलोरा व शेंगा भरण्याच्या अवस्थेत अवस्थेत १ किंवा २ संरक्षित ओलीत करावे.
मोहरी	• मोहरी पिकास पेरणीनंतर २५ ते ३० दिवसाच्या अंतराने ओलीत करावे. पेरणीपासून २० व ४ दिवसानंतर २ निंदन व डवरणी करून कराव्यात.
गहू	• गहू पिकास पेरणीनंतर १८ ते २० दिवसानंतर मुकुट मुळे फुटण्याच्या अवस्थेत पहिले पाणी द्यावे. या अवस्थेत पाण्याचा ताण बसल्यास ३३ टक्के पर्यंत उत्पादनात घट येऊ शकते. बागायती उशिरा गहू पेरणीसाठी प्रती हेक्टरी १५० किलो बियाणे पेरणीसाठी वापरावे. गहू पिकाच्या एचडी २१८९ किंवा पूर्णा यासारख्या जाड दाण्यांच्या वाणांसाठी बियाणे दर प्रती हेक्टरी १२५ किलो वापरावे. बागायती उशिरा पेरणीसाठी ८० किलो नत्र, ४० किलो स्फुरद व ४० किलो पालाश या प्रमाणात रासायनिक खतांची मात्रा द्यावी. बागायती वेळेवर आणि उशिरा या दोन्ही पेरणीसाठी नत्राची अर्धी मात्रा तसेच संपूर्ण स्फुरद आणि

पिक	पिक निहाय सल्ला
	पालाश पेरणीच्या वेळी द्यावे व उरलेली नत्राची अर्धी मात्रा पहिल्या पाण्याचे पाळीच्या वेळी (१८ ते २० दिवसानंतर) द्यावी.
कपाशी	<ul style="list-style-type: none"> कपाशीची जातवार स्वच्छ वेचणी करून कोरड्या जागेत कापूस साठवावा. • कपाशी मध्येगुलाबी बोंड अळीचा प्रादुर्भाव व नुकसानीचे निरीक्षण करण्यासाठी यादृच्छिक पद्धतीने प्रती झाड एक बोंड या प्रमाणे २० बोंडे तोडून त्याचे निरीक्षण करावे. गुलाबी बोंड अळीचा प्रादुर्भाव आर्थिक नुकसान पातळी [१० टक्के पेक्षा जास्त प्रादुर्भाव ग्रस्त डोमकळ्या किंवा १० टक्के पेक्षा जास्त प्रादुर्भाव ग्रस्त बोंडे] (२० बोंडापैकी किमान २ बोंडामध्ये पांढरी किंवा गुलाबी अळी किंवा अळी बाहेर पडण्याचे छिद्र असल्यास) गाठत असल्यास किंवा सतत ३ दिवसामध्ये ८ पतंग प्रती कामगंध सापळ्यामध्ये आढळून आल्यास प्रोफेनोफोस ५० ईसी३० मिलीप्रती १० लिटर पाणी (१५०० मिली प्रती हेक्टर) किंवा ईमॅमेक्टिन बेंझोएट ५ एसजी ५ ग्राम प्रती १० लिटर पाणी (२५० ग्राम प्रती हेक्टर) किंवा इंडोक्साकार्ब १४.५ एससी १० मिली प्रती १० लिटर पाणी (५०० मिली प्रती हेक्टर) किंवा क्लोरपायरीफॉस २० % ईसी २५ मिली प्रती १० लिटर पाणी (१२५० मिली प्रती हेक्टर) या प्रमाणात मिसळून फवारणी स्वच्छ व शांत हवामान परिस्थितीचा अंदाज घेऊन करावी.
कपाशी	<ul style="list-style-type: none"> कपाशी पिकामध्ये पाते, फुले आणि बोंडे लागण्याच्या अवस्थेत आंतरिक बोंड सड या रोगाचा प्रादुर्भाव आढळून आला आल्यास, व्यवस्थापनासाठी विकसित अवस्थेतील बोन्डाना चिकटलेल्या वाळलेल्या पाकळ्या गोळा करून शेताबाहेर नष्ट कराव्या. नत्रयुक्त खतांचा अतिरिक्त वापर टाळावा. कापूस पिकाच्या अतिरिक्त वनस्पती वाढीस प्रतिबंध करा. पिक क्षेत्रात पाणी साचू नये म्हणून शेतात पाण्याचा निचरा योग्य प्रकारे करावा. या रोगास प्रतिबंधात्मक उपाय म्हणून कॉपर ऑक्सिक्लोराईड ५० डब्ल्यूपी २५ ग्राम प्रती १० लिटर पाणी या प्रमाणात १५ दिवसांच्या अंतराने बोंडे विकसित होण्याच्या सुरुवातीच्या फवारणी करावी. शिफारस केलेल्या कीटकनाशकांच्या फवारणीने रस शोषक किडीचे व्यवस्थापन करावे. • कपाशीच्या पिकावर टारगेट लीफ स्पॉट, अल्टरनेरिया पानावरील ठिपके, मायरोथेसिम पानावरील ठिपके, बाह्य बुरशीजन्य बोंड सड या व्यवस्थापनासाठी रोगप्रतिबंधक फवारणी घेण्याचा सल्ला दिला जातो. प्रोपिनेब ७० डब्ल्यूपी २५-३० ग्राम किंवा अझॉक्सीस्ट्रोबिन १८.२ % डब्ल्यू/डब्ल्यू + डायफेनोकोनाझोल ११.४ % डब्ल्यू/डब्ल्यू एससी १० मिली किंवा फ्लूक्सापायरोक्सॉड १६७ g/l + पायराक्लोस्ट्रोबिन ३३३ g/l एससी ६ ग्रॅम किंवा कार्बेन्डाझिम ५० डब्ल्यूपी २० ग्राम किंवा प्रोपिकोनाझोल २५ ईसी १० मिली किंवा पायराक्लोस्ट्रोबिन ५ % + मेटिराम ५५ % डब्ल्यूजी २० ग्राम प्रति १० लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी. • कपाशी पिकातील दहिया रोगाच्या व्यवस्थापनासाठी, क्रेसोक्सिम-मिथाइल ४४.३ % एससी १ मिली किंवा अझॉक्सीस्ट्रोबिन १८.२ % डब्ल्यू/डब्ल्यू + डायफेनोकोनाझोल ११.४ % डब्ल्यू/डब्ल्यू एससी १० मिली किंवा प्रोपिनेब ७० डब्ल्यूपी २५-३० ग्रॅम किंवा कार्बेन्डाझिम ५० डब्ल्यूपी २० ग्रॅम किंवा प्रोपिकोनाझोल २५ ईसी १० मिली किंवा पायराक्लोस्ट्रोबिन ५ % + मेटिराम ५५ % डब्ल्यूजी बुरशीनाशक २० ग्रॅम किंवा फ्लूक्सापायरोक्सॉड १६७ g/l + पायराक्लोस्ट्रोबिन ३३३ g/l एससी ६ ग्रॅम प्रति १० लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी.
कपाशी	<ul style="list-style-type: none"> कपाशी पिकामध्ये फुलकिडे किडीचा प्रादुर्भाव आढळून आल्यास आणि आर्थिक नुकसान पातळी गाठत असल्यास थायमीथोक्झाम २५ % डब्ल्यूजी २ ग्राम प्रती १० लिटर पाणी (१००० ग्राम प्रती हेक्टर) या प्रमाणात स्वच्छ व शांत हवामान परिस्थितीचा अंदाज घेऊन करावी. • पांढऱ्या माशीचा पिल्ले अवस्थेतील प्रादुर्भाव आढळून आल्यास आणि आर्थिक नुकसान पातळी गाठत असल्यास डायनोटेफुरान २० एसजी ३ ग्राम प्रती १० लिटर पाणी (१५० ग्राम प्रती हेक्टर) किंवा स्पायरोमेसिफेन २२.९ एससी १२ मिली प्रती १० लिटर पाणी (६०० मिली प्रती हेक्टर) किंवा पायरीप्रॉक्सीफेन १० ईसी २० मिली प्रती १० लिटर पाणी (१००० मिली प्रती हेक्टर) किंवा डायफेन्थियुरॉन ५० % डब्ल्यूपी १२ ग्राम प्रती १० लिटर पाणी (६०० ग्राम प्रती हेक्टर) या प्रमाणात स्वच्छ व शांत हवामान परिस्थितीचा अंदाज घेऊन करावी.
भात	<ul style="list-style-type: none"> परिपक्व झालेल्या धान पिकाची कापणी ही जमीनीलगत करावी जेणेकरून खोडकिडीची सुप्तावस्था नष्ट होऊन उन्हाळी धान पिकात या किडीचा प्रादुर्भाव कमी होईल. • कापलेला धान पिक २ - ३ दिवस उन्हात वाळू द्यावे व वाळल्यानंतर पेंढ्या बांधून मळणीस खळ्यावर रचून ठेवावे व मळणी करावी.

फळे आणि भाजीपाला पिक निहाय सल्ला:

फळे आणि भाजीपाला पिक	फळे आणि भाजीपाला पिक निहाय सल्ला
कांदा	<ul style="list-style-type: none"> गादीवाप्यावर कांदा बियाणे हेक्टरी ८ ते १० किलो पेरवे. कांदा लागवडीसाठी पांढऱ्या कांद्याच्या जाती: अकोला सफेद, फुले सफेद, यशोदा, भीमा श्वेता आणि पुसा व्हाईट राउंड व लाल कांद्याच्या जाती: पुसा रेड, एन २-४-१, निफाड-५३ आणि बसवंत ७८० या वाणाची निवड करावी.
संत्रा	<ul style="list-style-type: none"> या महिन्यात (मृग बहार - जुन फुलोरा) नागपुरी संत्रा व मोसंबी च्या झाडांना ठिबक किंवा दुहेरी आळे पद्धतीने ओलीत करावे. संत्रा व मोसंबीच्या एक वर्ष पर्यंतच्या झाडांना ८ लिटर पाणी प्रती झाड प्रती दिवस, ४ वर्ष वयापर्यंतच्या झाडांना ३६ लिटर पाणी प्रती झाड प्रती दिवस, ८ वर्ष वयापर्यंतच्या झाडांना ८५ लिटर पाणी प्रती झाड प्रती दिवस आणि १० ते २५ वर्ष वयापर्यंतच्या झाडांना १०५ लिटर पाणी प्रती झाड प्रती दिवस पाणी द्यावे. लिम्बुच्या १ वर्ष वयाच्या झाडांना ४ लिटर पाणी प्रती झाड प्रती दिवस तर १० ते २५ वर्ष वयापर्यंतच्या झाडांना ८८ लिटर पाणी प्रती झाड प्रती दिवस पाणी द्यावे. आंबिया बहाराच्या परिपक्व फळांची काढणी करावी. आंबिया बहाराच्या फळ काढणीस उशीर होत असल्यास १५ दिवसांच्या अंतराने जिबरेलिक आम्ल १५ पीपीएम + १ % युरिया याची दोनदा फवारणी करावी. तन व्यवस्थापन करून बाग स्वच्छ ठेवावी. झाडाच्या बुभ्याजावालाची जमीन भुसभुशीत करावी. एक वर्ष वयाच्या झाडांना १०८ ग्राम युरिया आणि ४५ ग्राम म्युरेट ऑफ पोटाश द्यावे. दोन वर्ष वयाच्या झाडांना दुप्पट, तीन वर्ष वयाच्या झाडांना तिप्पट तर चार वर्ष वयाच्या झाडांना चौपट खताची मात्रा द्यावी. खते देतांना नेहमी जमीन हि वाफसा अवस्थेत असल्याची काळजी घ्यावी जेणेकरून पिकास दिलेल्या खताची बचत होईल. बहार असलेल्या फळ बागेतील झाडांना ५०० ग्राम युरिया, ६०० ग्राम सिंगल सुपर फॉस्फेट, १५० ग्राम म्युरेट ऑफ पोटाश, १०० ग्राम फेरस सल्फेट, १०० ग्राम मॅगनीज सल्फेट, १०० ग्राम झिंक सल्फेट आणि ५० ग्राम बोराक्स प्रत्येक झाडांना द्यावे.
संत्रा	<ul style="list-style-type: none"> आंबिया बहार घेण्यासाठी ओलीत थांबवून पाण्याचा ताण द्यावा. फळ काढणीनंतर मृत/जुनाट फांद्या काढून नष्ट कराव्या व त्यानंतर १ टक्के कार्बेन्डाझीम या बुरशीनाशकाची फवारणी करावी. माव्वा किडीचा प्रादुर्भाव आर्थिक नुकसान पातळी गाठली असल्यास डायमिथोएट १.५ मिली किंवा इमिडाक्लोप्रिड ०.५ मिली प्रती लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी. आवश्यकता भासल्यास

फळे आणि भाजीपाला पिक	फळे आणि भाजीपाला पिक निहाय सल्ला
	दुसरी फवारणी या पैकी एका किटकनाशकाची आलटून पालटून १५ दिवसांच्या अंतराने फवारणी करावी. कोळी किडीचा प्रादुर्भाव असल्यास आणि आर्थिक नुकसान पातळी गाठली असल्यास डायकोफॉल २ मिली किंवा प्रोपारगार्ड १ मिली किंवा इथिओन २ मिली किंवा पाण्यात विरघळणारे गंधक ३ ग्राम प्रती लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी. आवश्यकता भासल्यास १५ दिवसांच्या अंतराने नमूद किटकनाशक बदलून दुसरी फवारणी करावी. याआधी झाडाच्या बुंध्याला बोर्डेक्स पेस्ट लावली नसल्यास लावावी. चांगल्या प्रतीचे बोर्डेक्स पेस्ट तयार करण्यासाठी एका प्लास्टिकच्या बादलीमध्ये १ किलो कॉपर सल्फेट ५ लिटर पाण्यात मिसळून भिजवावे, दुसऱ्या प्लास्टिकच्या बादलीमध्ये १ किलो चुना ५ लिटर पाण्यात भिजवून रात्रभर भिजवून ठेवावा. दुसऱ्या दिवशी दोन्ही बादल्यातील मिश्रण एकत्र ढवळावे. मिश्रण तयार झाल्यानंतर १२ तासांच्या आत वापरावे. फायटोथोरा/डिंक्या ग्रस्त झाडावरील डिंक चाकूच्या सहाय्याने खरडून घ्यावा व मेफेनोक्झाम एमझेड किंवा फॉसीटील एएल आम्लाची पेस्ट लावावी.
वांगे	<ul style="list-style-type: none"> वांगी पिकावरील फळे आणि शेंडा पोखरणान्या अळीच्या नियंत्रणासाठी साप्ताहिक अंतराने बॅसिलस थुरिगिएन्सिस फॉर्म्युलेशन १ मिली प्रती लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी. ट्रायकोग्रामा चिलोनिस अंडी कार्ड (२,५०,०००/हेक्टर) (५०,०००/रिलीज) ५ वेळा साप्ताहिक अंतराने, फुले लागण्याच्या सुरुवातीपासून) सोडावी. प्रती एकर १० कामगंध सापळे लावावेत. रासायनिक कीटकनाशकाद्वारे नियंत्रणासाठी क्लोरॉट्रानिलिप्रोल १८.५ एससी०.३ मिली प्रती लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी.
टोमॅटो	<ul style="list-style-type: none"> टोमॅटो पिकावरील फळे पोखरणान्या अळीच्या नियंत्रणासाठी HaNPV 250 LE/ha सोबत 1% गूळ सनस्क्रीन म्हणून लागवडीनंतर २८, ३५ आणि ४२ दिवसांनी संध्याकाळच्या वेळी फवारणी करावी. किडीचा तीव्र प्रादुर्भाव आढळून आल्यास १० ते १२ दिवसांच्या अंतराने ईमामेक्टिनबेंझोएट ५ एसजी०.३ ग्राम प्रती लिटर पाणी किंवा इंडोक्साकार्ब ०.७५ मिली प्रती लिटर पाणी किंवा फ्लुबेंडियामाइड ०.१ मिली प्रती लिटर पाणी या पैकी कोणत्याही एका कीटकनाशकाची आलटून पालटून फवारणी करावी. टोमॅटो पिकावरील टूटा नागअळी (Tuta absoluta) या किडीच्या व्यवस्थापनासाठी प्रकाश सापळा आधारित एकात्मिक कीड नियंत्रण अवलंबावे यासाठी ६० Watt चे प्रती एकरी ४ ते ५ इन्फ्रॅरेड लाईट बल्ब सापळे बसवावे. प्रौढांच्या निरीक्षणासाठी प्रती एकर ४ ते ६ तुटा कामगंध सापळे लावावे. रासायनिक पद्धतीने व्यवस्थापनासाठी इंडोक्साकार्ब १४.५ एससी ०.७५ मिली प्रती लिटर पाणी किंवा स्पिनोसेंट ४५ एससी ०.३ मिली प्रती लिटर पाणी या प्रमाणात मिसळून फवारणी करावी. मिरीड बग, नेसिडिओकोरिस टेनुइस सारख्या नैसर्गिक शत्रूंना प्रोत्साहन द्या.

पशुधन विषयक निहाय सल्ला:

पशुधन विषयक	पशुधन विषयक निहाय सल्ला
म्हैस	<ul style="list-style-type: none"> जनावरांसाठी पोषक चारा उपलब्धतेसाठी लुसर्न आणि बरसीम या चारा पिकाची लागवड करावी. जनावरांचा गोठा हा स्वच्छ, कोरडा व हवेशीर ठेवा. जंतनाशकाची मात्रा ३ महिन्यांच्या आधी केली नसल्यास जनावरांना जंतनाशकाची मात्रा द्यावी. गोठ्याचे निर्जंतुकीकरण २ टक्के फार्मॅलिन चे द्रावण तयार करून करावी. जनावरांमध्ये अतिसार आणि अपचन टाळण्यासाठी लहान आणि मोठ्या जनावरांना कोरडा चान्याचा आहारात समावेश करावा. चारा पिकासाठी शिफारस केलेली रासायनिक खतांची मात्रा द्यावी.

कुकुटपालन विषयक निहाय सल्ला:

कुकुटपालन विषयक	कुकुटपालन विषयक निहाय सल्ला
पक्षी	<ul style="list-style-type: none"> पक्षांना सकस आहार तसेच स्वच्छ व थंड पाण्याची व्यवस्था करावी.

इतर (माती / जमीन तयार करणे) निहाय सल्ला:

इतर (माती / जमीन तयार करणे)	इतर (माती / जमीन तयार करणे) निहाय सल्ला
सामान्य सल्ला	<ul style="list-style-type: none"> हवामान आधारित कृषी सल्ला पत्रिकेमध्ये नमूद तारखांची वैधता हि नमूद तारखेच्या सकाळी ०८:३० वाजेपर्यंत असेल, याची नोंद घ्यावी. * संशोधनावर आधारित शिफारस. दोन किंवा त्यापेक्षा अधिक रसायने किंवा संजीवके एकत्र मिसळू नये.
सामान्य सल्ला	<ul style="list-style-type: none"> रोपवाटीकेतील वांगी, टोमॅटो, फुलकोबी व पानकोबीचे ४ ते ६ आठवडे वयाची रोपांची शेतात लागवड करावी. मेथी, पालक, कोथिंबीर, मुळा व गाजर याची टप्प्याटप्प्याने लागवड करावी.